

det:

Befrielsen 1945

Om tiden lige op til 2. verdenskrig og oplevelser under krigen

Oplevet af: *Knud Raunkjær*

Da krigen brød ud

Da 2. verdenskrig i september 1939 brød ud var jeg 16 år.

Jeg spillede dengang fodbold på juniorholdet i Ølgod Idrætsforening. Vi var i Esbjerg en søndag et par dage efter at en flyver havde kastet nogle bomber mod byen og vi var naturligvis omme at bese den ravage, bomberne havde lavet.

Det var første gang jeg stiftede nærmere bekendtskab med krigens grusomhed. En bombe var gået ned gennem et hus og havde fuldstændig skilt det ad, og en kvinde var blevet dræbt. En anden bombe havde lavet et stort hul i en baggård, væltet en barnevogn og knust en del ruder. Et par bomber var dumpet i havnen, hvad man af gode grunde ikke kunne se. Vi spillere var tilfredse med, at vi ikke boede i en havneby, da de der åbenbart var i fare. Det viste sig dog efterhånden, at det ikke var noget, der kom til at høre hverdagen til. Man faldt efterhånden til ro og betragtede krigen som noget mere fjernt. Men så kom den 9. april 1940.

Den 9. april 1940

Den 9. april 1940 besatte det nazistiske Tyskland Danmark under påskud af at de ville beskytte os mod englænderne. Vore soldater gjorde tappert modstand, men der blev kommanderet: "Hold inde". Vi kunne ikke give afgørende modstand mod den enormt store tyske krigsmaskine. Regeringen indgik i forhandling med tyskerne, der sagde, at besættelsen kun ville blive af kort varighed og at de ikke ville blande sig i Danmarks indre anliggender.

Tidligt om morgenen kunne man høre mange flyvere, og vi var klar over, at der var noget usædvanligt på færde. Radioen var det første, vi tyede til. Der kom efterhånden meddelelse om, at der ville komme en vigtig udsendelse senere. Vi var alle samlede og fik så det tunge budskab, at grænsen var overskredet. Den tyske værnemagt ville overtage beskyttelsen af det danske Rigsområde.

Vi unge mennesker skelede hen til far for at se hvordan han tog det. Han sad tungt og sagde, efter en tænkepause, at Gud kunne de ikke tage fra os, men ellers alt. Vi fik at vide, at vi skulle have mørkelagt og ellers forholde os rolige og passe vores daglige arbejde.

Flyvere blev ved med at kredse og krydse hele dagen lang. På hovedvej 11, som ligger et par kilometer hjemmefra, kom der lange kolonner af tyskere, som var på vej nordpå. Om eftermiddagen var vi oppe og se dem. Bedst som vi stod der og så på det, stoppede en tysk soldat op og stod af sin motorcykel. Han begyndte at rette på sit gevær og vores tjenestedreng fandt det klogest hurtigst muligt at søge skjul og forsvandt hen i en grøft. Der skete dog ikke noget. Soldaten kørte videre og vi tog snart hjem og levede videre, som vi plejede.

det Vi så en masse flyvere og store transportere på hovedvejen. Den ene dag lignede den anden rent krigsmæssigt og vi beroligede os med, at det var noget, man skulle komme om ved, hvilket vi jo også gjorde. Enkelte steder, for eksempel på statens hede ved Borris begyndte tyskerne at lave krigsanlæg. Vores lærer, min far, bror og jeg var en søndag over for at bese det. Det skulle være begyndelsen til en flyveplads. Vores lærer fortalte om, at der sommetider var lavet sabotage og at regeringen forsøgte at holde igen med det. De var nervøse for at hvis det ikke lykkedes, så ville tyskerne oprette standretter og selv dømme danske statsborgere. Det vil give norske tilstande og dermed ville vi aldrig kunne vide os sikre.

Ved Ølgod blev der bygget en radiosender og en pejlestation, som jeg også fik lejlighed til at bese inden der blev afspærret. Der blev talt om, at de spændte forhold til tyskerne var på grund af kongens kølige takketelegram til Hitler, sabotage og andre forhold, men man fik ellers ingenting at vide. En aften skulle sekretæren i "Dansk ungdomssamvirke" tale om "Hvordan ungdomssamvirket arbejder". Jeg syntes det lød interessant og ville hen og høre det, selvom det lød som om det var et kedeligt emne. Jeg blev heller ikke skuffet. Det blev virkelig en oplevelse om det opgivne emne, som var "camouflage". Han syntes vi skulle have sandheden at høre og fortalte os ret fortroligt i et par timer om hvad der skete bag kulisserne. Om de spændte forhold, og hvad der egentlig var grunden hertil og om, at det vist var meningen, at der skulle ske en ændring. Det var i efteråret 1942. Der skete dog ikke noget afgørende inden den 29. august næste sommer.

Vandrebogen "Kometen" blev oprettet af 10 efterskoleelever fra Skibelund efterskole i 1939. Den fortsatte til 1945, altså har vi 10 drenge på 15-16 år og deres oplevelser i 5 år under krigen.

Fra "Kometen" 9. juni 1940: "Nå, hvad synes i ellers om disse uhyggelige tider. Her er der kommet en mængde flyvemaskiner henover og der er endda faldet nogle ned heromkring: én i Harreby, én i Gram og én i Vester Lindet. Jeg har kun været henne og se de to af dem. Den i Vester Lindet var bevogtet af tre tyske soldater, men jeg kunne nok få lov til at komme ind i den, for de var meget flinke. Jeg var inde i førerhuset. Det var meget morsomt at se, og én af soldaterne forklarede mig hvad tingene skulle benyttes til. Den havde brækket halen, da den var faldet ned. Der var også to maskingeværer, men dem måtte jeg ikke røre ved. Den ude i Harreby var samme slags maskine, men da jeg var ude at se den, var den næsten helt skilt ad. Den skulle køres til Tyskland. Da den faldt ned, kørte den over et dige og fik alle hjulene brækket af. Begge fly faldt ned på grund af benzinmangel." Skrevet af Johannes Pedersen (min gode kammerat på Skibelund efterskole).

1943

Den 3. november 1943 rejste jeg sammen med en kammerat fra Skibelund efterskole, Mads Toft Lund, til Vallekilde Højskole. Da vi kom på Storebælt, fik vi at vide, at vi ikke kunde komme ind til Korsør foreløbig. Færgen ankede op ude på bæltet og det blev efterhånden mørkt. Rygterne svirrede, men ingen vidste besked om, hvad der var sket.

Efterhånden kom færgen dog i gang igen og sejlede videre. Vi fik at vide, at den færge der var sejlet lidt før os var saboteret. Det var gået ild i den og vi fik også syn for sagen. Færgen var bugseret ud og lå uden for havnen og brændte. Det var et lidt storslået syn i den mørke november aften. Vi kom heldigt ind i havnen og efter at være blevet visiteret, kom vi hurtigt ind i et tog og fortsatte mod vort mål, Høvre.

I kupéen opstod der en vældig diskussion om sabotagen og den værdi i almindelighed. Den førtes med stor åbenhjertighed, især fra min kammerats side. Han var aktivt indstillet, og

han tog ikke hensyn til om der var stikkere tilstede. Der skete dog ikke noget, og vil nåede velbeholdne til Vallekilde Højskole.

n d/

Sommeren 1944

I sommeren 1944 havde jeg plads på en gård i Vallekilde lige ved siden af højskolen. Ejeren var Hans Trier, bror til forstanderen.

Jeg søgte pladsen efter at have gået på Vallekilde højskole, hvor jeg havde været på højskoleophold fra november 1943 til april 1944. Var lige hjemme på juleferie på Raunkjærsgaard og rejsen frem og tilbage gik så nogenlunde. På vejen derover mente tyskerne dog, at der var engelske flyvere med, og vi blev skarp visiteret.

Hans Trier havde ca. 60 tdr. land med landbrug og skov, 5 1/2 tdr. land med bær- og frugtplantage. Det var æbler, solbær, hindbær, ribs, stikkelsbær og kirsebær. De havde også et stort ferskentræ langs gavlen. Derudover var der et stort grøntsagsgartneri med ca. 3 tdr. land, hvor der blev dyrket ærter, gulerødder, løg, kål mm. 1/2 tdr. land med jordbær. Og en masse kartofler, både tidlige og sene. Der var desuden 10 store drivhuse med tomater, agurker. Det var en god og fin forretning. Det hele slog godt an og der var en vældig afsætning på det.

Vi kørte frugter og grøntsager ind til Hørve, hvorfra de blev sendt med jernbane videre til Holbæk og København. Vi havde en gumpekasse med to hjul, som blev godt læsset til. Der var en del pille arbejde ved det og vi var da også 6 karle og 2 gartnere.

Fra vandrebogen "Kometen" den 2. august 1944: "Jordbærsæsonen er ovre nu og lige i tiden plukker vi for fuld kraft hindbær og de andre buskfrugte. Det hjælper vi karle dog ikke meget med. Det har vi koner til. Vi passer landbruget og holder jorden i mark og have. I går tog høsten sin begyndelse her. Foreningslivet går godt her ved højskolen. Her i sommer har der været 135 piger. Vi karle herfra har været ovre til underholdning på skolen lørdag og søndag aften. Mandag har jeg været til håndbold og trænet til at tage idrætsmærker. Tirsdag aften er der fodbolddræning, onsdag landbrugsundervisning, fodbold igen torsdag og fredag er der gymnastik."

Nede i engen gik køerne. Vi malkede dem med hånden hver morgen og aften. Der var en kæmpehøj med fin udsigt over Nordsjælland og Odsherred. Til gården hørte også en flok heste, Jydsk Landrace, som gik i engen ned til Lammefjorden. Hver morgen skulle vi hente 6 heste og gøre dem klar med seletøj på, uanset om der blev brug for dem den dag eller ej. De var transportmidlet og blev brugt til alle typer af transport med forskellige fire- og tohjulede vogne.

Der var to porte ind til gårdspladsen og en dag oplevede jeg at to heste løbe løbsk og komme i fuld fart mod den ene port med en læsset vogn efter sig. Jeg fik fat i tøjlerne og stoppede dem inden det gik helt galt. Pigerne i stuehuset så det og betragtede mig vist lidt som en helt på grund af denne dåd, og det var jo heller ikke så dårligt.

Om sommeren spillede jeg med i et skuespil der hed: "Et spil om en vej, som til himlen går", som eleverne også deltog i. Det var spændende at arbejde sammen med de forskellige elever. En af mine replikker var: ".....min søn, gav du værk i begge hofter og melet mugner på tørrede lofter". Replikkerne blev udarbejdet af en lærer på skolen. Han hed Neerland. Han var kendt over hele landet og var en dygtig højskolelærer. Det var et vældigt stykke og der deltog et halvt hundrede personer. Stykket opførtes i det fri til elevmødet, og til "En aften på højskole", som forstanderen havde arrangeret for omegnens beboere og på forældredagen, i alt for et par tusinde mennesker".

Jeg blev "fisket op", fordi de manglede en mand til skuespillet, da der kun var piger på sommerkurset. Jeg boede i et træhus nede i haven, nabo til højskolen, så det var let at smutte derover. Da sommerpigerne var rejst kom der ca. 90 præster, som holdt konvent i en 4-6 dage. Derefter blev skolen fyldt med Danske Kvinder Beredskab i 3 uger.

Fra vandrebogen "Kometen": "I vinter blev vi filmet til en højskolefilm og nu i sommer er der optaget en film heri foreningen til en fortsættelse af "Storbyens blændværk" og "Mulden drager". Toft og jeg har begge steder været med, så i vil måske engang få lejlighed til at se vore kendte ansigter".

Vi skulle være færdige med malkning og røgtning inden kl. 5.30 om morgenen. Bare det var i orden, så måtte vi selv bestemme, hvor når vi stod op, så nætterne kunne godt blive lidt korte, når vi også skulle passe vores aktiviteter på højskolen. Hver morgen, når klokken var halv seks kom vi alle ind og fik morgenmad og vi sang sammen "Alle mine kilder skal være hos dig" af Grundtvig. Jeg kunne nogen gange i den helt tidlige morgenstund – ca. kl. 4 om natten, se at Hans Trier sad inde i stuehuset og ordnede regnskab.

Køerne stod vi og malkede i det fri det meste af sommeren. Vi sad på en malkestol midt i Guds fri natur. Vi trak dem hen til nogle træer, som vi tøjrede dem fast til. De havde både en forkarl og en fodermester fra Bornholm. Svend Jørgensen og jeg hjalp til med malkningen – inden vi skulle ud at arbejde i markerne og i frugtplantagen.

I april 1944 rejste jeg hjem for at hjælpe til med forårsarbejdet på Raunkjærgaard. Vi skulle køre møg ud, som skulle pløjes ned. Der skulle sås korn og roer og sættes kartofler. Det var altid den mest travle tid på året, så der var brug for en ekstra hånd.

Så rejste jeg over til Hans Trier igen til maj og blev der til november 1944, men var hjemme på ferie i september, da min ældste bror, Hans, skulle giftes med Mie den 12. september. De havde købt en gård i nærheden, Bøllinggård, Ølgod.

De holdt brylluppet i et stort telt på Korshøj, Mies fødegaard, efter at have sagt ja til hinanden i Ølgod kirke. Præsten var morbror Niels Petersen, som var født på Østergaard, ligesom min mor, Else Raunkjær, født Petersen. De dansede brudevalsen og vi sang og dansede til musik leveret af Olfert Larsen, min gamle violinlærer fra Ølgod, og hans orkester.

Min bror, Bent, og Anna var forlovede, da jeg var på Vallekilde. Vi har et billede af mig mellem Anna og Mie, som begge var elever på Vallekilde den sommer (1944), jeg tjente hos Hans Trier. Johanne, min kommende hustru, var der året før – i sommeren 1943.

På Hans og Mies bryllupsaftenen på Korshøj kunne vi se, at tyskerne kørte med projektører, som sendte lysstråler op for at finde engelske flyvere. Det var et dramatisk at opleve. Vi kunne se strålerne på himmelen ude fra Vestkysten, hvor de beskød de engelske flyvere, som bl.a. var på vej til de store tyske industribyer.

Fra "Kometen" i august 1943: "Man ved jo nu om stunder faktisk knap nok hvad man kan. Der er før og under krigen sket meget, men det er dog først nu de store og afgørende ting sker og er sket. Trafikken var lige ved at gå i stå et par dage, men forhåbentlig gør den det ikke mere. Selvfølgelig kan der opnås stor ting ved det og så må vi tage den ulempe med. Vi, der er ude på landet, kan jo altid bjerg livet, eller i hvert fald føden, så længe vi har livet".

Da jeg skulle tilbage til Hans Trier til i september 1944, vurderede jeg, at forholdene var så fredelige, at jeg sagtens kunne tage toget. På rejsen opstod der imidlertid folkestrejke i hele landet og færgefarten over Storebælt var stoppet. Jeg fik i toget at vide, at man ikke kunne

komme ud af Korsør den dag, så jeg besluttede mig så at blive på den hjemlige side af bæltet.

Jeg måtte finde et sted at overnatte og gik ud ad landevejen i håb om at finde den gård, min gamle efterskolekammerat Troels Petersen fra Skibelund efterskole ved Vejen, boede på. Han havde skrevet til mig, at han havde fået plads der, og heldigvis kunne jeg huske det. Ganske rigtigt. Til min store held mødte jeg en mand, som netop kunne udpege gården, hvor han boede. Her blev jeg vel modtaget og kunne få en god nats søvn.

Næste var der strejke over det hele. Vi fik ingenting at vide. Jeg tog ind til Nyborg for at se, hvordan det stod til. Der gik dog ingen færge. Der var enkelte jernbanemænd på stationen. De blev dog snart enige om at gå hjem, men inden holdt de auktion over nogle rejer og andre let fordærvede varer. Det skete under højt humør. Rundt på perronen gik tyske soldater med geværer i skydestilling.

Jeg tog min tunge kuffert og gik tilbage til min ven igen. Jeg fik i 2 dage en tjans på gården hvor jeg hjalp til med plukningen af gråpærer. Fra de gamle høje pæretræer havde jeg en herlig udsigt over det østfynske landskab og kunne fra toppen af træerne se, at færgerne sejlede igen. Næste dag tog jeg igen ind til Nyborg, og efter et par timers ventetid gik der en færge, som ret hurtigt skred over bæltet.

Da jeg skulle ombord på færgen blev jeg på ubehagelig vis omklamret af en tysk soldat, som undersøgte mig fra yderst til inderst for om jeg skulle have våben på mig. Ombord på færgen oplevede jeg en mand, som ikke havde fået mad i flere dage, spise så meget, at han måtte kaste det op igen. Maven kunne ikke klare det. I Korsør måtte jeg igen vente længe, og det blev atter aften, inden jeg nåede Vallekilde. Rejsen havde taget 3 dage.

Hos Hans Trier havde de imidlertid fået en ny medhjælper, så rent arbejdsmæssigt set gjorde det ikke så meget, at jeg var lidt forsinket. Medhjælperen var dog ikke så øvet i den slags arbejde. Det hed sig, at han var arbejdsløs repræsentant for et tobaksfirma. Det måtte vi tro på, og det gik helt godt. I virkeligheden var han overbetjent.

Forkarlen, jeg tjente sammen med og jeg, besluttede os til en søndag i august at tage med toget til København. Han havde ikke været i Tivoli, og det var især den, det skulle have gået ud over. Men da vi kom derind, så vi, der kom røg derfra. Det var Tivoli, der var sprunget i luften om natten, så vi var afskåret fra at komme der. I stedet gik vi først rundt i byen og så på dens skrammer. Derefter var vi på museer, i Danmarks Akvarium, Botanisk Have, Palladium og på Dyrehavsbakken. Vi tog ind til hovedbanegården og spiste vores aftensmad inden vi tog turen tilbage til Vallekilde.

Revision: 29/04 2010. www.befrielsen1945.dk © 2005.